

LIVNO

Analiza usklađenosti razvojnih strategija sa društveno-ekonomskim razvojnim potrebama poslovnog i civilnog društva

Cilj ove komparativne analize je da utvrdi u kojoj mjeri su usvojene razvojne strategije Grada Livno usklađene sa razvojnim potrebama poslovnog i civilnog društva i ciljevima održivog razvoja.

Analizom je obuhvaćeno 17 postojećih ciljeva održivog razvoja, koje je utvrdila Generalna skupština Ujedinjenih nacija (UN) sa ciljem da posluže kao globalne smjernice ka održivom razvoju. Korišteni su dostupni podaci za sljedeće ciljeve održivog razvoja:

- svijet bez siromaštva;
- svijet bez gladi;
- zdravlje i blagostanje;
- kvalitetno obrazovanje;
- rodna ravnopravnost;
- čista voda i sanitarije;
- pristupačna energija iz čistih izvora;
- dostojantven rast i ekonomski rast;
- industrija, inovacije i infrastrukture
- smanjenje nejednakosti
- održivi gradovi i zajednice;
- odgovorna proizvodnja i potrošnja
- zaštita klime;
- očuvanje vodenog svijeta;
- očuvanje života na zemlji;
- mir, pravda i snažne institucije;
- partnerstvom do cilja.

Analizom razvojnih strateških dokumenata Grada Livno utvrđeno je da postoji opredjeljenje praćenja nekoliko ciljeva održivog razvoja što znači da su pri definiranju ciljeva uzeti u obzir strateški ciljevi Federacije BiH, Kantona 10 kao i Okvir za ciljeve održivog razvoja u BiH koji utvrđuje zajedničke podciljeve i pokazatelje za sve nivoe vlasti u BiH (zajednički minimum) ali ne postoje navedene konkretne aktivnosti ni plan kako će se ti ciljevi ostvariti.

Ciljevi Strategije Grada Livno usklađeni su sa sljedećim ciljevima održivog razvoja: čista voda i sanitarije, pristupačna energija iz čistih izvora, smanjenje nejednakosti, održivi gradovi i zajednice te mira, i pravda i snažne institucije. Kod ostalih ciljeva postoji djelimična usklađenost, dok je potpuna neusklađenost samo u pogledu prvog, petog, petnaestog i sedamnaestog cilja.

Ono što je karakteristično za Livno kao zajednicu koja ima mnogo konkurentskih prednosti u odnosu na okolinu pa i šire je nedostatak kvalifikovane radne snage koje je svake godine sve manje i manje. Iako statistički podaci pokazuju visoku nezaposlenost veliki problem je nedostatak kvalifikovanog radnika.

Kretanja na tržištu rada u opštini Livno su nepovoljnija u odnosu na druge opštine. Na kraju 2022. godine broj stanovnika u gradu Livno iznosio je 32.078 (procjena sredinom godine – FZS) što je manje za 0,9% u odnosu na prethodnu godinu. Od tog broja 69,2% je radno sposobnog stanovništva tj. stanovništva između 15-64 godine. Predstavlja najnaseljeniju zajednicu unutar Kantona 10 a kao najveću prepreku rastu i razvitku ispitanici su naveli nedostatak kvalifikovane radne snage. Kada je u pitanju zvanična stopa zaposlenosti na kraju 2022. godine ona je relativno niska i iznosi 20,8% iako je za 0,8 procentnih poena viša u odnosu na prethodnu godinu i dalje je ispod entitetskog prosjeka (55,5%) i prosjeka BiH (45,5). Formalna stopa nezaposlenosti je veoma visoka 33,5% iako manja za 2,5 procentna poena u odnosu na prethodnu godinu i nešto je viša od entitetskog prosjeka (35,1). Najviše nezaposlenih je sa KV i NKV stručnom spremom.

Ono što su i ispitanici naveli je da prosječne neto isplaćene plate prate trend rasta i te da poslodavci nemaju problem sa povećanjem plata u proizvodnom sektoru iako su administrativna opterećenja i dalje visoka. Prosječna neto plata na kraju 2022 godine iznosi 1.135 KM što je iznad prosjeka Federacije BiH, te u odnosu na prethodnu godinu bilježi rast za 11,6%. Zabilježeno je povećanje broja penzionera u odnosu na prethodnu godinu za 1,7% kao i broj poslovnih subjekata koji bilježi smanjenje za 0,8% u odnosu na 2021. godinu.

Industrijska proizvodnja je nešto u što bi se trebalo više ulagati s obzirom da postoji veliki potencijal za razvoj iste, kako poljoprivredne tačnije mljekarstva tako i drvne i metalne industrije.

Ono što zabrinjava stanovništvo zajednice je manjak radno sposobnog stanovništva i percepcija mladih ljudi koji su obeshrabreni u traženju posla. Kada je u pitanju osnovno obrazovanje dvije škole su ugašene i na kraju 2021. godine zabilježeno je smanjenje učenika u osnovnom obrazovanju za 66. Slična situacija je i u srednjem obrazovanju gdje je zabilježen pad broja učenika za 41 u odnosu na prethodnu godine.

U narednoj tabeli predstavljen je uporedni prikaz potreba lokalne zajednice utvrđene tokom terenskog istraživanja, potreba koje je utvrdila lokalna vlast grada Livna u svojim strateškim dokumentima, te stepen njihove međusobne usklađenosti u oblastima relevantnim sa UN ciljevima održivog razvoja.

Ciljevi održivog razvoja	Razvojne potrebe identifikovane terenskim istraživanja.	Razvojne potrebe navedene u strateškim dokumentima	Mjere i aktivnosti planirane u strateškim dokumentima	Procjena stepena usklađenosti razvojnih strategija
Svijet bez siromaštva	Ispitanicu nisu naveli da postoje grupe stanovništva	Iako Plan lokalnog ruralnog razvoja za grad Livno za period 2019-2024	Nisu definisane mjere/projekti koji bi adresirali	Neusklađeno

	pogođene siromaštvom niti su ovo pitanje tretirali kao problem u zajednici.	navodi da je siromaštvo jedan od većih problema sa kojima se grad suočava ne navode se konkretni i egzaktni podaci koji bi mogli potvrditi ove navode. Ukupna izdvajanja za socijalnu pomoć bilježe trend smanjenja u razdoblju od 2016. godine do 2020.	navedenu problematiku.	
Svijet bez gladi	Na području ove zajednice ne postoji javna kuhinja nego samo pučka školska kuhinja koja povremeno osigurava obroke za pet obitelji u stanju socijalne potrebe.	U okviru razvojne strategije ne postoje podaci o licima u osjetljivim okolnostima kao i o neuhranjenosti ili prevelenciji. Razvojni i strateški okvir ne tretiraju ova pitanja	Prepoznata je potreba za poduzimanjem koraka i aktivnosti na stimulaciji ulaganja u proizvodni sektor i aktivnosti na razvoju poljoprivrede i prehrambene industrije.	Djelimično usklađen
Zdravlje i blagostanje	Kada su u pitanju potrebe zajednice po pitanju zdravstvene zaštite ona se najprije odnosi na ulaganja u infrastrukturne objekte tačnije u projekte utopljanja	Razvojna strategija grada Livno ima zadovoljavajuće pokazatelje kada je zdravstveni sistem u pitanju s obzirom da je županijska bolnica „Fra Mihovil Sučić“ smještena	Izražen je trend smanjenja broja zdravstvenih radnika što izravno utječe na kvalitetu zdravstvenih usluga.	Usklađeno

	zgrade Doma zdravlja Livno, izgradnje južnog dijela i nabavka sanitetskog vozila za potrebe Službe hitne medicinske pomoći.	u Livnu gdje se provodi sekundarna i dio tercijarne zdravstvene zaštite.		
Kvalitetno obrazovanje	Izražen je nedostatak kvalifikovane radne snage tj. nedostatak znanja određenih struka i vještina prvenstveno u metalnoj i drvnoj industriji, u dizajnu posebno web dizajnu, tekstilnoj i prehrambenoj industriji. Utvrđene su potrebe obrazovnih smjerova u strukovnim školama koji oslikavaju potrebe privrede.	Prepoznate su potrebe za usklađivanjem obrazovnih programa sa potrebama privrede, u skladu sa potrebama tržišta rada Izražen je trend smanjenja broja učenika kako u osnovnom tako i u srednjem obrazovanju.	Potrebno je raditi na aktivnim mjerama zapošljavanja mladih i stvaranja prilika za otvaranje novih radnih mjesta prije svega kroz privlačenje ulaganja i stimuliranje razvoja poljoprivrede i turizma.	Djelimično usklađen
Rodna ravnopravnost	Neke od ispitanica su navele da se osjeća rodna nejednakost kada su u pitanju žene na direktorskim pozicijama kao i nejednakost u pravima žena i muškaraca u poslovnom svijetu.	U integriranoj strategiji razvoja općine Livno za realizaciju plana društvenog razvoja u sklopu programa "Poboljšanje školske infrastrukture i uvjeta školovanja" definirana je izrada Gender	Nisu definisane mjere/projekti koji bi adresirali navedenu problematiku.	Neusklađeno

		akcijskog plana koja nije realizirana, jer po raspisanom javnom pozivu za nevladine organizacije nije dostavljen projekt za izradu gender akcijskog plana, bez obzira što je stavljen kao prioritet.		
Čista voda i sanitarni uslovi	Što se tiče samog grada Livna, livanjskog prstena, primarni vod je završen te se trebaju raditi sekundarne vodovodne mreže s obzirom da je Livanjski prsten izgrađen samo jedan kilometer do sela Galinjevo. U toku su pregovori za dalju izgradnju pristupa čistoj vodi i za ruralna područja.	Prema Strategiji razvoja u gradu Livnu je instalirano 149 km vodovodne mreže. Broj potrošača vode s javnog vodovoda u je u porastu što je razlog investicija u izgradnju sekundarnih vodovodnih mreža u naseljima koji nisu imali istu. Ukupna dužina kanalizacijske mreže u Livnu u 2020. godine iznosi 23,7 km te se ovaj broj nije mijenjao u zadnjih pet godina.	Potrebno je izgraditi sekundarnu vodovodnu mrežu u naseljima u kojima još uvijek nije izgrađena te je potrebno povećati obujam pokrivenosti stanovništva kanalizacijskom infrastrukturom. Predviđena je izgradnja dalje kanalizacijske mreže u gradu Livnu.	Usklađeno
Pristupačna energija iz čistih izvora	Neki od ispitanika su napomenuli da planiraju pokrenuti izgradnju vlastitih solarnih parkova što bi značilo	Prema Planu lokalnog ruralnog razvoja za grad Livno za period 2019 – 2024 grad Livno je odgovorno	Predviđene mjere odnose se poboljšanje energetske učinkovitosti na području općine sukladno SEAP-u,	Usklađeno

	<p>energetsku neovisnost i proizvodnju struje za potrebe proizvodnje. Trenutno su u fazi izgradnje dva solarna parka koja će moći proizvoditi električnu energiju iz obnovljivih izvora od koje će se višak dalje prodavati u mrežu.</p>	<p>odabrala energetski održivi razvitak na principima energetske učinkovitosti, održive izgradnje i korištenja obnovljivih izvora energije.</p>	<p>izgradnju solarnih parkova te mjera energetske učinkovitosti u sektoru zgradarstva (termoizolacija), prometa i javne rasvjete.</p> <p>Edukacije za poboljšanje energetske učinkovitosti.</p>	
<p>Dostojantven rad i ekonomski rast</p>	<p>Iako statistika prikazuje visoku nezaposlenost, ispitanici imaju veliki problem sa pronalaskom radnika na tržištu rada. S druge strane postoji problem gospodarstva koje vapi za kvalitetnom radnom snagom.</p>	<p>Općina Livno namjerava potaknuti gospodarski razvoj kroz dovršenje izgradnje i uređenje poslovne infrastrukture, poticanjem JPP i kroz privlačenje investicija. Nastoji se povećati produktivnost kod MSP, poljoprivredna proizvodnja i zastupljenost novih proizvoda koji imaju konkurentnost s opredjeljenjem da se ostvari i ojača lokalna ekonomija koja će omogućiti pristup većem zapošljavanju.</p>	<p>Razvoj konkurentnosti zajednice predviđa se ispunjavanjem kriterija predviđenih certifikacijom općina za povoljno poslovno okruženje; razvijanjem dodatnih turističkih sadržaja i uređenjem turističke infrastrukture.</p>	<p>Djelimično usklađeno</p>

Industrija, inovacije, infrastruktura	<p>Grad Livno ima razvijenu poslovnu infrastrukturu no unatoč tome ne dolazi da značajnijeg rasta gospodarstva. Kada je u pitanju industrija i njena uloga u lokalnoj zajednici ona je jako slabo razvijena, skoro da je i nema s obzirom da se bazira na prehrambenoj industriji sa jednom mesarom, tri mljekare i dvije - tri kompanije koje se bave drvnom i metalnom industrijom. Postoji i jedna kompanija u tekstilnoj industriji i još nekoliko lokalnih grupacija i skoro sve su izvozno orjentirane sa 60-90% tržišta u zemljama regiona i EU.</p>	<p>Jedan od ključnih problema koji je identificiran tijekom izrade analize stanja Strategije razvoja grada Livna je nerazvijena infrastruktura za učinkovitiju i konkurentniju poljoprivrednu proizvodnju kao što su pristupne ceste, vodoopskrbna mreža, elektroenergetska mreža, sustavi za navodnjavanje i zaštitu od požara.</p>	<p>Potrebno je raditi na digitalnoj transformaciji javne uprave i razvoju komunikacije, odnosno strateškog komuniciranja s građanima i zainteresiranim stranama. Potrebno je pokrenuti aktivnosti na razvoju poljoprivrede i prehrambene industrije te poticati i stimulirati uvođenje novih tehnologa, te raditi na jačanju kratkih lanaca vrijednosti.</p>	<p>Djelimično usklađeno</p>
Smanjenje nejednakosti	<p>Iako ispitanici nisu naveli nejednakost kao ključni problem u zajednici prema mišljenju nekih od ispitanika postoje</p>	<p>Vodeći principi na kojima se temelji LED općine Livno su održivost i socijalna uključenost. Princip socijalne</p>	<p>Mjere smanjenja nejednakosti uključuju unapređenje i razvoj socijalnih usluga - Projekt 1: Adaptacija</p>	<p>Usklađene</p>

	društvene kategorije stanovništva poput žena koje zbog predrasuda društva osjećaju jedan vid diskriminacije pogotovo u poslovnom sektoru	uključenosti podrazumijeva jednake mogućnosti za sve i jednakost u smislu identificiranja potreba i interesa socijalno isključenih grupa stanovništva.	prostorija Centra za socijalni rad Livno; Projekt 2: Akcijski plan u oblasti invalidnosti 2014-2023 Hercegbosanske županije; Projekt 3: Centar za stabilnu obitelj; Projekt 4: Unaprjeđenje udomiteljske skrbi za djecu; Projekt 5: Izgradnja kompleksa - doma za starije osobe i prihvatnog centra za žene i djecu žrtve nasilja; Projekt 6: Stanovima do sigurne kuće; Projekt 7: Gender akcijski plan.	
Održivi gradovi i zajednice	Većina ispitanika je navela kako zajednica ima jako dobro okruženje te da postoje idelni uslovi za razvoj poslovnog sektora.	Strateška platforma zagovara u svom cilju br. 3: Grad razvijene komunalne infrastrukture i čistog okoliša gdje se želi stvoriti kvalitetno ozračje za život građana kroz razvoj i poboljšanje društvene infrastrukture i društvenih usluga.	Razvoj infrastrukture koji treba biti utemeljen na načelima zelene tranzicije i održivog gospodarenja okolišem.	Usklađeno
Odgovorna proizvodnja i potrošnja	Postoji jako veliki interes za obnovljive izvore energije,	Grad Livno je 2021. godine u suradnji sa UNDP-om u sklopu	Projektom Modernizacije javne rasvjete koji se provodi	Delimično usklađene

	<p>pogotovo solarne koji će omogućiti ekološku proizvodnju ali i potaknuti dinamičku poljoprivrede koja funkcionira na način da se na farmu ne uvoze sirovine, samo s nje iznosi</p>	<p>Projekta Zeleni ekonomski razvoj II u BiH zamijenio 1.243 rasvjetna tijela od žive i natrija sa visokoučinkovitim led rasvjetnim tijelima. Iako je projekt zamjene rasvjetnih tijela završen u srpnju 2021 godine ostvarene su uštede u potrošnji električne energije za 28% u 2021. godini u odnosu na 2020. godinu.</p>	<p>kompletna rasvjetna tijela u urbanom djelu grada će biti zamijenjena led rasvjetnim tijelima</p>	
Očuvanje klime	<p>Postoji potreba za smanjenjem onečišćenja okoliša kod nekih ispitanika koji pokušavaju smanjiti otpad koji se baca u okoliš na način da recikliraju većinu svojih materijala i stvaraju proizvode koji će se opet ugrađivati u proizvode čime će postati kompanija s nula posto otpada.</p>	<p>Strategija navodi da kada je u pitanju 3R princip efikasnosti u upravljanju resursima ili politike “nula otpada” postoji neznanje i nezainteresiranost stanovništva oko pravilnog odlaganja otpada i reciklaže kao i slabo upravljanje otpadom i niska svijest stanovništva za okoliš.</p> <p>Klimatski uvjeti uvelike ograničavaju razvoj</p>	<p>Nema konkretnih mjera, postoje opredjeljenja za primjenu novih tehnologija te drugačiji pristup razvoju poljoprivrede kao i drugih grana gospodarstva.</p>	<p>Djelimično usklađene</p>

		poljoprivredne proizvodnje.		
Očuvanje vodenog svijeta	Najveći infrastrukturni problem je kanalizacija. Vode nisu adekvatno zaštićene još uvijek. Nema pročistača otpadnih voda. Rijeka Sturba nije pitka kao što je nekad bila. Žabljak i Bistrica su isto problematične. Septičke jame su većinom propusne što dovodi do zagađenja rijeka. Nema više rakova u Sturbi.	Prostorni plan samo deklarativno značajnu pažnju posvećuje zaštiti voda od zagađenja.	Nema konkretnih mjera, slaba je briga i zaštita za vodne i općenito prirodne resurse	Djelimično usklađene
Očuvanje života na zemlji	Što se tiče kontaminacije tla određenim metalima i nekim pesticidima, analize pokazuju zadovoljavajuće nalaze.	U strateškim planovima Livanjska općina je označena kao ekološki čisto i nezagađeno proizvodno područje.	Izgradnja regionalne deponije. Sanacija divljih deponija na području općine. Grad planira osposobljavanje i korištenje i preostalih zelenih otoka.	Usklađeno
Mir, pravda i snažne institucije	Terensko istraživanje je pokazalo da većina ispitanika misli da lokalna zajednica nije učinkovita te da postoji potreba za	Kapaciteti javne uprave nisu dovoljno razvijeni kako bi javna administracija učinkovito i brzo isporučivala kvalitetne usluge	Digitalna transformacija javne uprave	Usklađeno

	digitalizacijom usluga koje bi olakšale administrativne procedure. Naime, vlada negativna percepcija o tromosti javne uprave i nepostojanju dobre komunikacije s gospodarstvom i postojanje korupcije.	građanima. LED prepoznaje potrebu za jačanjem kako organizacijskih, tako i ljudskih kapaciteta za učinkovito pružanje usluga građanima, da javna uprava mora biti orijentirana prema građanima.		
Partnerstvom do ciljeva	Ispitanici su slabo ili skoro nikako ocijenili suradnju poslovnog i javnog sektora kada je u pitanju lokalni razvoj. Trenutna šema poticaja nimalo ne odgovara potrebama i načinu privrede što se pogotovo odnosi na mljekarstvo i stočarstvo	Nema sistematskih odnosa među javnim, profitnim i civilnim sektorima niti koordinacije na nivou strateškog planiranja i razvoja.	Nema mjera	Neusklađeno

